

РЕЦЕНЗИЯ

от

проф. д-р Пламен Веселинов Киров

на дисертационен труд за присъждане на образователната и научна степен

ДОКТОР

Област на висше образование: Социални, стопански и правни науки (3).

Професионално направление: Право (3.6)

Научна специалност: Конституционно право

Автор на дисертационния труд:

ТОДОР ИВАНОВ РОГОШЕВ,

редовен докторант към катедра „Публичноправни науки ”

на Юридическия факултет на Пловдивския университет „Паисий

Хилендарски“

Тема на дисертационния труд:

ПРИДОБИВАНЕ НА ГРАЖДАНСТВО В РУПЕБЛИКА БЪЛГАРИЯ: КОНСТИТУЦИОННОПРАВНИ И МЕЖДУНАРОДНОПРАВНИ АСПЕКТИ

Научен ръководител:

проф. д-р Веселин Цанков

Уважаеми членове на научното жури,

Със заповед № РД 22-1523/27.07.2026 г. на Ректора на ПУ „Паисий Хилендарски“ съм определен за член на научното жури по защита на дисертационния труд на докторанта Тодор Иванов Рогошев на тема: „Придобиване на гражданство в Република България: конституционно-правни и международно правни аспекти“, като на първото заседание на журито ми е възложено да изготвя рецензия. В изпълнение на заповедта на ректора и решението на научното жури, като се ръководя от изискванията на Закона за развитието на академичния състав на Република България и Правилника за прилагането му, предлагам на вниманието на членовете на научното жури следните свои констатации и изводи, както и мотивираното от тях заключение.

Декларирам, че нямам научни разработки в съавторство с докторанта.

Тодор Рогошев завършва юридическия факултет на ПУ „Паисий Хилендарски“ през 2021 г.. с магистърска степен по право. През 2021 г. Работи в института за балканистика с Център по тракология „проф. Ал.Фол“ на БАН. В периода 2021/2022 г. специализира в Университет Лайден в магистърска програма по международно публично право. В 2022 и 2023 г. е стажант в правен отдел на Организацията за забрана на химическите оръжия. От 2023 г. е асистент по Конституционно право в Юридическия факултет на ПУ „Паисий Хилендарски“.

През периода на редовната докторантура Тодор Рогошев е положил всички изпити от докторантския минимум по специалността според индивидуалния план.

Докторантът е изготвил дисертационен труд, съдържащ научни и научно-приложни резултати, които представляват оригинален принос в науката и свидетелстват за задълбочените теоретични познания в съответната специалност, както и способност за самостоятелни научни

изследвания съгласно изискванията на Закона за развитие на академичния състав на Република България (ЗРАСРБ).

Тодор Рогошев е представил комплект с документи, който включва автореферат; автобиография; копие от диплома за завършено висше образование; заповеди за зачисляване и отчисляване на докторанта; дисертационен труд; списък и копия на научните публикации, свързани с дисертационния труд; справка за приносите; декларация за оригиналност и достоверност и справка за изпълнение на минималните национални изисквания по чл.26 от ЗРАСРБ.

Тодор Рогошев е приложил три научни статии, свързани с дисертационния труд, публикувани в утвърдени научни издания.

Дисертационният труд „Придобиване на гражданство в Република България: конституционноправни и международноправни аспекти“ е в обем от 390 страници. Той се състои от увод, пет глави, заключение и библиография. В него са включени 687 бележки под линия и са посочени източници на български, английски, немски, френски езици. Докторантът се е позовал и разгледал решения на Европейския съд по правата на човека, решения на Съда на Европейския съюз, решения на Конституционния съд на Република България, решения на български съдилища. Трудът е построен последователно и логично, което поначало изключва повторения и празноти в изложението.

Актуалният характер на темата се предпоставя от динамичното развитие на междудържавните отношения, свързани със свободата на движение и избор на местоживееене, в контекста на съвременните теории за националния характер на съвременната държава, определянето на гражданството като нормативен комплекс, тясно свързан с принципа на народния суверенитет. Тя има своя теоретичен, правно-нормативен и практико-приложен аспект. Актуалността на темата по отношение на съвременните демократични конституционни системи и начинът на

формулирането ѝ изисква историко-правно и сравнително-правно изследване на проблематиката, свързано с развитието, закрепването и утвърждаването на гражданството като ценност, както и на господстващото разбиране в правната теория, за гражданството в неговото материално значение като принадлежност. Оформянето и развитието на института на гражданството в неговия съвременен контекст и въвеждането му в конституционната практика, общото теоретично осмисляне и анализиране на нормативната уредба са силно повлияни от конкретни политически процеси в отделните конституционни демокрации. Изведен като самостоятелна тема и чрез приложения от докторантът подход, трудът представлява принос в конституционноправната наука, тъй като са разгледани малко изследвани или неизследвани до този момент аспекти на гражданството, като за първи път е представено цялостно и всеобхватно разглеждане на темата от гледна точка не само на конституционното право, но и в нейният международно-правен аспект.

Тодор Рогошев демонстрира задълбочени познания в материята, като е използван богат методологически инструментариум – историко-правен, сравнителноправен, системен, структурно-функционален метод и правно-догматичен метод. Това дава възможност да се навлезе в дълбочина на темата и в същото време да се обхване цялата богата проблематика свързана с конституционното закрепване на института на гражданството и неговото функциониране в конституционноправната система. Задълбочените познания на автора на дисертацията в областта на конституционното и сравнителното конституционно право, както и по отношение на конституционната история, дават възможност да се направи задълбочено юридическо изследване на множеството аспекти, които темата на дисертацията предполага. Трябва да се отбележат и задълбочените познания на Тодор Рогошев, в областите на административното и международното публично право, които позволяват с

успех да се приложи интердисциплинарен подход при изграждане на научния труд

Предмет на труда е придобиването на българско гражданство, разгледано в неговите конституционноправни и международноправни аспекти. Търсено е мястото на гражданството като институт в по-широката система на публичното право и в този смисъл то е разгледано като правен статус, правоотношение и институт чрез който се установява трайна правна връзка между физическото лице и държавата. Основното внимание е насочено към способите за придобиване на българско гражданство, материалноправните предпоставки, производствата пред компетентните държавни органи и правните последици от придобиването. Засегнати са и сродни производства – установяването, загубването и възстановяването на българско гражданство, доколкото те са част от цялостното разбиране на института.

В дисертационния труд гражданството се разглежда като трайна правна връзка между лицето и държавата. Във вътрешното право то е предпоставка за упражняване на определени права и за поемане на задължения. В международното право гражданството е основание за признаване на принадлежността на лицето към държавата, включително при дипломатическата защита на правата и интересите на лицата. Що се отнася до политическият аспект на европейската интеграция националното гражданство е предпоставка за възникване на гражданство на Европейския съюз. Придобиването на българско гражданство е разгледано през материалноправните предпоставки, процесуалните механизми, осъществявани от компетентните държавни органи, естеството на юридическите актове и практическото приложение на действащата правна уредба, включително с оглед на нейното съответствие с конституцията, международното право и правото на ЕС. В предмета на изследването се включват способите за придобиване на българско гражданство по

произход, по месторождение и по натурализация. Особено внимание се отделя на натурализацията, доколкото при нея най-отчетливо се проявяват въпросите относно обема и съдържанието на държавната преценка, гаранциите за лицата и контрола върху дейността компетентните органи.

В първа глава от дисертационния труд гражданството е разгледано като сложен публичноправен комплекс в три основни направления – правен статус, правоотношение и право на човека. Вниманието е концентрирано върху обща характеристика на гражданството като се изследват понятието, значението и историческото развитие на гражданството като правен институт. Изложението проследява прехода от архаични форми на лична зависимост, включващи поданството, към съвременното разбиране за гражданство в демократичната национална държава. Ключово за изследването е разграничаването на гражданството от сродни понятия – етническа, религиозна и национална принадлежност, народност и гражданство. Специално внимание е отделено на съответствието между гражданство и националност в контекста на вътрешното и международното право.

Втора глава разглежда източниците на правото, уреждащи гражданството. Анализирани са основните актове в международноправната уредба свързани с гражданството и безгражданството като се започне с Хагската конвенция от 1930 г. и се стигне до Конвенцията на ООН за правата на детето и Европейската конвенция за гражданството. Разгледани са и актове свързани с недискриминацията, семейния статус и защитата на уязвимите групи. Анализирано е значението на Договорът от Маастрихт и функционирането на европейското гражданство. Висока оценка заслужава извеждането на принципите, приложими при регулирането на гражданството – правна сигурност, равенство, недопускане на дискриминация, избягване на безгражданство, действителна връзка между лицето и държавата, особена

закрила на децата и други. Тези принципи придобиват особено значение както при създаването на правната уредба, така и при нейното тълкуване и прилагане.

Трета глава е посветена на значението и практическото приложение на института на гражданството. На първо място гражданството е анализирано като правен феномен във връзка с националната държава и нейния социален субстрат – конкретното общество като държавно формиращ елемент. По този начин се очертава кръга на лицата, които принадлежат към държавата и участват в нейната политическа и правна общност и идентичност. Оттук се извежда и значението на гражданството за функциониране на народния суверенитет, политическото представителство и упражняването на публичната власт. Значително внимание е отделено на правната уредба, която поставя гражданството като условие за упражняване на права за заемане на публични длъжности както и за възлагане на задължения към обществото и държавата.

Четвърта глава може да се определи като основна, централна част от дисертационния труд. Тук са разгледани способите за придобиване на българско гражданство и производствата чрез, които се реализират. В анализа се включват придобиването на гражданство по рождение и по натурализация, като основно внимание е отделено на натурализацията поради нейната правна и практическа сложност. Разгледани са и други способности за придобиване на гражданство *ex lege*, включително придобиването чрез осиновяване, при установяване на произход и в други изрично предвидени в закона хипотези. Натурализацията е разглеждана като способ, който изисква своеобразен диалог между лицето и държавата – волеизявление на лицето, проверка на законовите предпоставки, преценка и участие на компетентни органи на изпълнителната власт и накрая акт с конститутивно действие. Тук най-ясно се проявяват и очертават въпросите за административната преценка, доказването на факти

и обстоятелства, правна квалификация, основана на прозрачност, както и възможностите за защита интересите на лицата. Специално внимание е отделено на привилегированата натурализация, включително на лицата от български произход. Изследвани са съдържанието на понятието български произход и процедурата по неговото доказване.

Глава пета – „Международноправни стандарти и приложението им в правната уредба на Република България по придобиване на българско гражданство“, има критично оценъчен характер. В нея действащата национална уредба по придобиването на гражданство се разглежда през призмата на международното право и правото на ЕС. Значително внимание е отделено на въздействието на правната уредба, съдържаща се в Европейската конвенция за правата на човека и влиянието ѝ върху прилагането на националното законодателство. Отделно е анализирана Европейската конвенция за гражданството, нейните основни положения и резервите, с които Република България е извършила ратификацията. Поставен е въпросът за допустимостта на тези резерви и отражението им върху мотивирането, прозрачността и контрола в производствата по предоставяне на гражданство.

В заключението на дисертационния труд са обобщени резултатите от изследването като е направен основния извод, че придобиването на българско гражданство не може да бъде разглеждано единствено като въпрос на изключителната компетентност на държавата. Според Тодор Рогошев гражданството е институт, в който се пресичат множество правни отрасли – конституционното право, административното право, международното право и правото на ЕС.

Дисертацията разглежда актуални въпроси, свързани с правния режим на гражданството, оттегляне на резервите на Република България към Европейската конвенция за гражданството, въвеждане на административен и съдебен контрол върху част от актовете и междинните

действия в производствата по натурализация, преосмисляне на материалноправните условия при привилегированата натурализация, законодателното прецизиране на понятието „произход“ в Закона за българското гражданство и др. Тодор Рогошев систематизира в своя труд редица интересни и обосновани предложения *de lege ferenda* в тези области, които са актуални и обосновани.

Дисертационният труд доказва по убедителен начин задълбоченото познаване на теоретичния и практико-правен аспект на проблематиката свързана с българското гражданство. В него и в представените научни публикации са анализирани богати по обем и съдържание теоретични концепции и становища, които заедно с важните предложения *de lege ferenda*, определено допринасят за развитието на института в българския конституционен модел.

Авторефератът на Тодор Рогошев съдържа прецизно всички необходими елементи, а справката за научните приноси, изготвени от докторанта, изразява точно постигнатото в дисертацията. В дисертационния труд се наблюдават и някои несъвършенства, които не намаляват научната му стойност. Необходим е по-задълбочен анализ и обоснованост при формулиране на тезата за недопустимост на прякото обжалване на указите на президента, свързани с предоставяне и загубване на гражданство. Авторът на дисертационния труд развива тази теза единствено в контекста на евентуалното засягане на конституционния режим на президентската неотговорност. Това би допринесло за пълнотата на изложението и би обогатило анализа. Считам че дисертационният труд заслужава да стане обществено достояние като самостоятелна научна публикация. С научната си стойност на цялостното изследване на придобиването на българско гражданство такава публикация би била полезна не само за изследователите в сферата на конституционното право,

но за хората, които активно се занимават с политическа и обществена дейност.

Уважаеми членове на Научното жури,

С оглед качествата на дисертационния труд, считам че той притежава безспорни достойнства, демонстрира задълбочен анализ водещ до теоретични изводи, съдържа важни приносни моменти и предложения *de lege ferenda*, поради което с убеждение предлагам на Научното жури да даде образователната и научна степен „доктор“ на Тодор Иванов Рогошев в научната област Социални, стопански и правни науки (3), професионално направление Право (3.6), специалност Конституционно право .

12.09.2026 г.

Изготвил рецензията:

проф.д-р. Пламен Киров